

Till: Kulturdepartementet
Diarienummer: Ku2022/01317
Remissyttrande från: Sveriges Kvinnoorganisationer
Datum och ort: 2022-11-25, Stockholm

Sveriges Kvinnoorganisationers yttrande över betänkandet Vår demokrati – värd att värna varje dag (SOU 2022:28)

Sveriges Kvinnoorganisationer är en partipolitiskt obunden paraplyorganisation för kvinnorörelsen i Sverige. Tillsammans med våra 50 medlemsorganisationer arbetar vi för ett jämställt samhälle och kvinnors och flickors fulla mänskliga rättigheter. Vårt remissvar har utarbetats av Emma Larsson, praktikant, och Clara Berglund, generalsekreterare.

Sammanfattande och övergripande kommentarer

Sveriges Kvinnoorganisationer välkomnar kommitténs ambition att stärka den svenska demokratin och att utöka arbetet för att uppnå det demokratipolitiska målet. Dock anser vi att målet inte bara ska omfatta jämlika utan också jämställda möjligheter till inflytande.

Sveriges Kvinnoorganisationer välkomnar förslag som leder till ökad kunskap om demokratin och till att utveckla och sprida metoder för och skapa goda förutsättningar för ökat deltagande och delaktigheten i demokratin. Framförallt ser vi behov av demokratistärkande arbete för grupper som idag har lägre deltagande och delaktighet, bland dem många kvinnor.

Vi ser också att det är lovt att långsiktigt stärka demokratiperspektivet i myndigheters verksamhet, men ser att det här finns en risk för perspektivträngsel. Vi tillstyrker vidare att skolans demokratiuppdrag förstärks, men sakar ett genomgående jämställdhetsperspektiv i betänkandet.

Sveriges Kvinnoorganisationer ställer sig frågande till om de föreslagna åtgärderna är de viktigaste för att möta de demokratiska problem som beskrivs i betänkandet samt i andra utredningar och rapporter. Kommer de olika förslag som här läggs fram minska det demokratiska utanförskapet i olika utsatta grupper? Här ser vi att det finns ett stort behov av riktade insatser mot exempelvis utrikes födda kvinnor med kort utbildning, men ingenting sådant föreslås i betänkandet.

Sveriges Kvinnoorganisationer ser positivt på förslag om att ta fram statistik och analyser om vår demokrati. Att ha bättre kunskap om det demokratiska läget är en förutsättning för att kunna utforma och genomföra åtgärder som ökar delaktigheten och deltagandet. Vidare tillstyrker vi att skolans demokratifrämjande uppdrag ska förtydligas och granskas.

Kommentarer om utvalda förslag och teman

Nedan följer utvecklade kommentar om för Sveriges Kvinnoorganisationer relevanta förslag och teman.

Demokratiperspektivet i myndigheternas verksamhet och analys av konsekvenser för demokratin

Förslagen om att förtydliga demokratiperspektivet i myndigheternas arbete, ge ett tydligare demokratifrämjande uppdrag och ställa krav på att redovisa konsekvenser för demokratin är lovvärda men kan också medföra utmaningar. Framför allt ser vi att det finns risk för så kallad "perspektivträngsel".

Sveriges Kvinnoorganisationer ser positivt på att förtydliga myndigheters demokratiuppdrag. När det gäller förslaget om att demokrati bör vara föremål för konsekvensutredningar av kommittéer och utredningar ser vi dock att detta riskerar att elda till så kallad perspektivträngsel. Många utredningar, och bland dem det föreliggande betänkandet, brister i kravet att analysera konsekvenser för jämställdhet då dessa oftast är allt för grunda. Vi ser att det finns stor risk att analyser utifrån ett demokratiperspektiv kommer att hanteras på samma sätt. Vi tror inte att utredningsväsendets konsekvensanalyser som helhet stärks av att allt fler perspektiv läggs till i listan över aspekter att beakta. Vi ser det som viktigare att göra relevanta och djupgående analyser snarare än att så många analyser som möjligt ska göras.

Sveriges Kvinnoorganisationer ställer sig också kritiska till pilotprojekt för demokratiintegrering i myndigheter som föreslås ske i likhet med jämställdhetsintegrering i myndigheter. Utöver att det även här finns risk för perspektivträngsel menar vi att integrering i styrning och verksamhet inte alltid är den bästa metoden för att åstadkomma förändring. Istället kan det vara så att vissa perspektiv kan hanteras bättre på andra sätt. Det finns likheter mellan demokrati- och jämställdhetsperspektivet, men också stora olikheter.

Vikten av civilsamhället

Vidare instämmer Sveriges Kvinnoorganisationer i vikten av samordning och samverkan mellan de aktörer som arbetar demokratistärkande. Eftersom förslagen fokuserar på att ge myndigheter, länsstyrelser och skolan ett tydligare demokratifrämjande uppdrag, vill vi understryka civilsamhällets, och i synnerhet kvinnorörelsens, viktiga roll.

Tillräckliga och långsiktiga bidrag är en förutsättning för att organisationer i civilsamhället ska kunna fortsätta driva och utveckla sina verksamheter och bidra till att stärka demokratin. Dessa förutsättningar råder dock inte idag, i synnerhet inte för kvinnorörelsen. Anslaget till kvinnors organisering har inte höjts på 15 år, vilket innebär att värdet i fasta priser har minskat. Samtidigt har antalet organisationer som ska dela på pengarna ökat. Vi anser att det borde vara självklart för en kommitté likt den tillsatta att också lägga fram förslag om att stärka Sveriges olika folkrörelser.

En annan viktig fråga för kvinnorörelsen är också att det fortsatt ska finnas möjlighet att organisera sig könsseparatistiskt, vilket vissa men inte alla av våra medlemsorganisationer gör. Särskilda träffar eller aktiviteter för och av kvinnor kan också vara ett viktigt sätt att öka det demokratiska deltagandet i grupper av kvinnor där detta är lågt.

Förslag gällande skolväsendet

Sveriges Kvinnoorganisationer instämmer i skolans viktiga roll i det demokratistärkande arbetet. Gällande förslaget om att skolans demokratiuppdrag ska förtydligas, vill vi understryka att en del av

skolans demokratiuppdrag är att utbilda om och främja jämställdhet och kvinnors rättigheter. Vi tillstyrker förslaget om att utvärdera bestämmelsen om politiska partiers närvaro i skolan. Vi har själva erfarenhet av den problematik som kan uppstå när man arrangerar exempelvis politiska debatter på skolor. Vidare instämmer Sveriges Kvinnoorganisationer i förslaget om att den digitala plattformen Demokrati 100 år permanentas och breddas. Vi vill särskilt understryka vikten av att fortsätta öka kännedomen om införandet av kvinnors rösträtt i Sverige.

Kunskap och statistik om vår demokrati

Sveriges Kvinnoorganisationer ställer sig positiva till förslagen om den nationella demokratifunktionens och länsstyrelsernas uppdrag att ta fram analyser och rapporter om demokratin. Lokal, regional och nationell demokratistatistik och att ha kunskap om hur deltagandet och delaktigheten ser ut är viktigt för att kunna vidta träffsäkra åtgärder som stärker demokratin. Vi behöver mer kunskap om den demokratiska ojämställdheten och speciellt om grupper av kvinnor som står längst ifrån demokratin. Detta behov bekräftas bland annat i Jämställdhetsmyndighetens rapport Kvinnor och män i lokal demokrati (2021:3) som pekar på att det råder bristfälliga kunskaper om kvinnors respektive mäns delaktighet i demokratin. I enlighet med statistikförordningen bör all statistik som rör individer är könsuppdelas. När könsskillnader identifieras bör en analys göras av dessa och möjliga bakomliggande orsaker.

Bristande jämställdhetsperspektiv

Mycket återstår innan det jämställdhetspolitiska målet om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv är uppnått. Som framgår i både regeringens Strategi för en stark demokrati – främja, förankra, försvara (dnr Ku2018/01406/D) samt kommitténs konsekvensanalys, är vår demokrati inte jämställd. Som kommittén själv skriver, visar Jämställdhetsmyndighetens rapport Ett sekel av rösträtt (rapport 2021:1) att män fortfarande är överrepresenterade inom politiken samt att utvecklingen i flera aspekter har stannat av och till och med gått bakåt. Kommitténs egna kunskapsmätningar visar också att kvinnor har något lägre kunskaper om demokrati än män. Enligt nämnd strategi saknar en större andel kvinnor än män även tilltro till sin egen förmåga att delta i politiken, 25 procent jämfört med 15 procent (European Social Survey 2016). Sammanfattningsvis kan sägas att kvinnor generellt, och specifikt olika grupper av kvinnor, har lägre deltagande och delaktighet i vår demokrati, och därmed löper större risk för att hamna i demokratiskt utanförskap.

Trots detta saknar betänkandet förslag som möter de tydliga jämställdhetsproblem som finns kopplat till demokrati idag. Kommittén föreslår att demokrati ska integreras i offentlig förvaltning men lever inte själv upp till de liknande åtaganden som finns idag gällande jämställdhet.

Jämställdhetsperspektivet är helt frånvarande i delar av betänkandet och de analyser som görs är allt för grunda. I konsekvensanalysen gör kommittén bedömningen att förslagen kan ha en positiv effekt på jämställdheten i Sverige, vilket Sveriges Kvinnoorganisationer välkomnar. Dock menar vi att ett jämställdhetsperspektiv på ett tydligare sätt måste ingå också i andra delar av utredningen.

Problematiken med vår ojämställda demokrati måste vara vägledande i förslagen, och inte inkluderas först i konsekvensanalysen.

I det demokratistärkande arbetet är det viktigt att belysa den särskilda utsatthet som vissa grupper av kvinnor befinner sig i. Exempelvis är utrikes födda kvinnor, unga kvinnor, kvinnor med kort utbildning och kvinnor med funktionsnedsättning grupper som har lägre delaktighet och deltagande i demokratin. Sveriges Kvinnoorganisationer anser att större fokus bör läggas vid dessa grupper i såväl analys som förslag.

Kopplingen mellan förslagen och utmaningarna

Sveriges Kvinnoorganisationer efterlyser en tydligare koppling mellan de utmaningar som vår demokrati idag står inför och de förslag som läggs i betänkandet. Enligt Regeringens Strategi för en stark demokrati – främja, förankra, försvara (dnr Ku2018/01406/D) är av de största utmaningarna, som är speciellt viktig att bemöta, det demokratiska utanförskapet. Sveriges Kvinnoorganisationer menar att en stor utmaning kopplad till det demokratiska utanförskapet är att det finns vissa grupper, såsom utrikes födda kvinnor, unga kvinnor och kvinnor med kort utbildning, som står längre ifrån demokratin.

Sveriges Kvinnoorganisationer instämmer i att det är viktigt att nå ut till personer som står långt demokratin för att stärka demokratin i framtiden. Det är dock en stor brist att denna viktiga aspekt av det demokratifrämjande arbetet inte får större utrymme i kommitténs förslag. Sveriges Kvinnoorganisationer beklagar att ett fokus på de grupper som står längst ifrån demokratin inte varit i kommitténs uttryckliga uppdrag. I förslagen saknar vi medvetenhet om behovet av att riktar in sig på utsatta grupper, parallellt med bredare insatser, för minska det demokratiska utanförskapet vilket är en förutsättning för att stärka vår demokrati och att uppfylla det demokratipolitiska målet.

Det är också viktigt att myndigheterna, länsstyrelserna, skolväsendet och de som gör analyser av demokratin har med sig denna problembild när de ska arbeta för att stärka vår demokrati.